

JOGTÖRTÉNETI ARCKÉPCSARNOK

Horváth Attila

75 ÉVES ZLINSZKY JÁNOS PROFESSZOR

(IUSTUM, AEQUUM, SALUTARE)

Dr. Zlinszky János Tanár Úr annak az 1928-as korosztálynak a kiemelkedő képviselője, amely átélte a XX. század borzalmait és ennek következtében, ahogy azt Szilágyi György megfogalmazta „már fél szavakból is megérti egymást.” Zlinszky János azonban mindeközben megőrizte erkölcsi elveit, büszkén vállalta világnézetét és ennek megfelelően soha sem volt hajlandó elvtelen kompromisszumokat kötni. Ezért is nem engedte meg a diktatórikus hatalom, hogy választott hivatásának élhessen, egyetemen oktasson. Csak harminc évi sikertelen próbálkozás után, amikor már mindenki más feladta volna álmait, kezdhette meg egyetemi oktatói pályafutását.

Zlinszky János családi hagyományként örökölte a jogász hivatást. Édesapja, két nagyapja, három dédapja is jogász volt. E családi tradíció a XVII. századig vezethető vissza.

A Pázmány Péter Egyetem Jog-és Államtudományi Karán 1947-ben kezdte el tanulmányait. Marton Géza, Eckhart Ferenc, Baranyai Jusztin, Navratil Ákos, Laky Dezső, Szász István, Beck Salamon és Nizsalovszky Endre előadásait hallgatta. Az első év elvégzése után szinte mindegyik professzora felajánlotta, hogy az ő tanszékén dolgozzon tovább. A lehetőségek közül Marton Gézának, a római jog professzorának a hívását fogadta el. Mivel nem titkolta el keresztény világnézetét, ezért 1951-ben államvizsgái előtt kizárták az egyetemről, majd egy hónap múlva családjával együtt kitelepítették egy Bihar megyei kis faluba. Miután mindenüket elvették, egy szegény parasztház kamrájában jelölték ki az öttagú családnak a kényszerlakhelyét. Először a gyapotföldeken kellett dolgoznia, majd munkaszolgálatosként behívták katonának. Leszerelése után az építőiparban dolgozott. 1953-ban megszüntették a kitelepítést, így Ferenczy Endre professzor segítségével tudományos kutatással is foglalkozhatott. Így készült el a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetének gondozásában Baranyai Decsi János magyar humanista munkájának szövegkritikai kiadása. 1956 októberében engedélyezték, hogy befejezhesse egyetemi tanulmányait. Az 1956-os forradalom és szabadságharc idején az egyik szervezője volt a keresztény ifjúsági

mozgalomnak. Szerencsére erről a hatóságok nem szereztek tudomást, így 1957 februárjában letehetette az államvizsgáit. Tanársegédnek azonban továbbra sem vették fel. Tanárai azt javasolták, hogy a kandidátusi dolgozatának a megírásával talán megnyílhat előtte is az oktatói pálya. A tanácsot megfogadva írta meg első német nyelvű tanulmányát (Die Frage der Versollenheit im römischen Recht. In.: Acta Acad. Ant. Sc. Hung. VIII. 1-2. 1960. 95-132. p.), amelyet Marton Géza javasolt kiadásra, sőt halálos ágyán Zlinszky Jánost bízta meg műveinek rendezésével. (Lásd.: Marton Géza: A polgári jogi felelősség. Bp., én.)

Amikor elkészült a kandidátusi disszertációjával, benyújtotta azt a Magyar Tudományos Akadémiának, ahol azt a választ kapta, hogy az Akadémia nem tud egy római jogi témájú tanulmányt elbírálni. Miután korábbi munkahelye megszűnt, a Sport Hivatalnál tudott elhelyezkedni, mint a „turistaház állóeszköz nyilvántartási alkalmazottja.” Itt legalább jogi előadóként is nyilván tartásba vették, ennek révén 1961–62-ben letehetette ügyvédi vizsgáit. 1962-től a Tiszai Vegyi Kombinátnál dolgozott. Ekkor kezdett el jórészt a saját költségén, az évi rendes szabadsága idején Frankfurtban kutatni, illetve előadásokat tartani. Megismerkedett a Frankfurter Jogtörténeti Intézet igazgató-helyettesével, aki megbízta a magánjog forrásainak történetét bemutató kézikönyv magyar fejezeteinek a megírásával. Zlinszky Jánosnak sikerült azt is elérnie, hogy a magyar jogfejlődést bemutató rész az eredeti tervhez képest kedvezőbb elhelyezést nyerjen a könyvben. Később ebből a témából írta meg kandidátusi dolgozatát is. (Quellen und Literatur der Privatrechtsgeschichte Ungars im 19. Jahrhundert. Miskolc, 1980.)

1971-től folytathatott ügyvédi praxist. Hivatalos engedélyek hiányában az elnyert Humbolt ösztöndíjat csak jó tíz évvel később kaphatta meg.

1982-ben az újonnan alapult Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Karára hívták római jogot tanítani. Miskolcon kezdetben az oktatók nagy része vendéglelő volt, így kevés speciális kollégiumot és gyakorlatot tudtak meghirdetni. Zlinszky János kezdetben a kis lépések politikájával, azt az elvet hangoztatva, hogy „ami nem tilos, az szabad”, először a tanrenden kívüli jogtörténeti órák számát növelte. A hallgatók örömmel éltek ezekkel a lehetőségekkel és nagyon sokan jártak még a hajnali órákban kezdődő előadásokra is. Zlinszky János Tanár Úr megvalósítva Jhering gondolatát: „das Recht durch römische Recht!” hirdette meg stúdiumait a XII. táblás törvényekről, a praetori edictumokról, a római jog magyarországi hatásáról, a pandektisztikáról, a kártérítési felelősségről és az ügyvédi hivatásról. Később a Kar tantervében is sikerült egyre nagyobb teret biztosítani a jogtörténeti előadásoknak és óráknak. Intézetvezetőként a római jog óraszámát heti négyre, (emellett egy óra gyakorlat), a magyar jogtörténetet pedig szigorlati tárgyá tette. Ennek révén olyan témákkal is foglalkozhatott, amelyek addig nem kaphattak jelentőségüknek megfelelő figyelmet: a közjogi alapok, a perjog, az öröklési jog, valamint a ró-

mai jog továbbélése. Az érdeklődő hallgatók rendelkezésére bocsátotta magyar fordításban a legfontosabb római jogi forrásokat: a XII táblás törvényeket, Gaius és Justinianus Institutióit stb.

Amikor dékán helyettesé választották, részt vett annak a reformnak a kidolgozásában, amelynek révén az ország összes jogi karán jelentősebbé vált a jogtörténet és a jogelmélet oktatása. Közben egyre több tehetséges fiatal nevelt, akik gazdagítani tudták az oktatói létszámot. Ebben segítségére volt az is, hogy 1991-től a TEMPUS program révén fél vagy egyéves ösztöndíjra mehettek, illetve külföldi professzorok meghívásával konferenciákat szervezhettek.

1989 nyarán Firenzében éppen nagydoktori disszertációján dolgozott, amikor Dr. Sólyom László felhívta, hogy vállalja el az egyik ellenzéki alkotmánybírói jelölést.

1993-ban az Osztrák Tudományos Akadémia és az Európai Unió Jogi Szakbizottságnál az ún. Velencei Bizottság tagjává választották.

Az 1994-es esztergomi egyházmegyei zsinaton döntés született arról, hogy a keresztény közéletre nevelést magas fokú képesséssel is elő kell segíteni. Ezért elhatá-

rozták, hogy megalapítják a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Allamtudományi Karát, amelynek dékánjává a püspöki kar Zlinszky János Professzor Urat nevezte ki. A jogi oktatás 1995 őszén kezdődött. Zlinszky János, mint alapító dékán, emberfeletti munkát végzett. A Jogi Kar épületének felújítása, az oktatás megszervezése közben hihetetlen nehézségekkel kellett megküzdenie. Minden nap reggel 7 órától késő estig bent dolgozott az egyetemen, miközben előadásokat tartott, könyveket (Római büntetőjog. Bp., 1991, Ius publikum. Bp., 1994, Állam és jog az ősi Rómában. Bp., 1996, Ius privatum – A római magánjog története. Bp., 1998, Keresztény erkölcs és jogászai etika. Bp., 1998.), tanulmányokat írt. Rendkívüli feladatai ellenére ajtaja mindig nyitva álltkollégái, és ami szintén nagyon fontos volt a Kar mindegyik hallgatója előtt. Nem állta útját senkinek sem a titkárnő. Mindenkire tudott időt szakítani, aminek révén munkaterhe tovább nőtt. Sokan elmondták már, hogy nélküle a Jogi Kar nem jött volna létre ilyen gyorsan és zökkenőmentesen. Erkölcsi nagyságára jellemző, hogy amíg alkotmánybíró volt, a professzori-dékáni tevékenységéért semmilyen munkabért, tiszteletdíjat nem fogadott el.

Horváth Pál

Bolgár Elek születésének évfordulójára¹

1883. JÚLIUS 3 – 1955. JÚNIUS 26.

A 20. századi magyar történelem sorsfordulatait elemezve a tudománytörténet művelői gyakran találkoznak egy gazdag tudományos életmű alkotóelemeivel, amelyek itthon és a nemzetközi tudományos élet főurainak egyaránt, jobbjára álnév alatt,² különböző betűjelzettel,³ ill. név nélkül jelentek meg. *Bolgár Elek* akadémikusnak, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem 1955-ben elhunyt egyetemi tanárának az életműve ez, amely a maga korában három kontinens szellemi életét gazdagította.

A kifejlett módszeres logika és stíluslemelő vizsgálódások útján is csak újabb részeredményeket lehetne elérni ennek az életműnek a feltérképezésében, miután az egyetemes műveltségű Bolgár Elek a társadalomtudományok egész sor ágazatában alkotott maradandóan, részben névtelenül. Tudós volt és kultúrpolitikus, amit a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagságának az elnyerése /1949/ és az élete lealkonyulásáig viselt egyetemi stallumok⁴ is csak utólagos elismerésként szimbolizálhatnak. Mozgalmas életútját ugyanis már az alkotó munka kezdetein kísérik azok a monografikus igényű alkotások,

amelyek a kor égetően fontos társadalom-politikai problémáit körvonalazták. A monarchia elnyomorodott néptömegeinek a kivándorlása,⁵ a modern társadalom történelmi szerepének az elemzése,⁶ a „Népjogok a polgári társadalomban,”⁷ és sok más kérdés volna felidézhető ilyen értelemben már az életmű alapozásának az időszakából.

Az emberiség fejlődésének sorsdöntő problémái között ötvöződtek ezek a törekvések, amelyek egyre gyakrabban tűntek fel Bolgár Elek életművében is a századfordulót követő évtizedekben.⁸ A modern kapitalizmus fejlődésének az újabb stádiuma, ill. a néptömegek történelemformáló szerepének a felismerése állt a középpontjában az idevágó írásoknak. Bolgár Elek egész élete tehát egy nagy készületként fogható fel, hogy a 20. századi történelem sorskérdéseire válaszoljon. Ezt jelzi az is, hogy az életmű kezdetén megfogalmazott problémák később jóval szélesebb horizontokon tértek vissza anélkül, hogy ismét csak terjedelmes kézikönyvekké formálódhattak volna. Neki azonban soha nem jutott osztályrészül, hogy akár a legkiérleltebb eredményeit is monografikus alkotásként zárhatta volna le. A kéziratban hátramaradt műveket⁹ és a második világháború körülményei között /Németországban/ elpusztult kéziratok alkotásokat¹⁰ összevetve azt látjuk, pl., hogy a nagy gondolkodó a feladatokat mindig a világ változó realitásának megfelelően formálta önmagának is. A kivándorlás problémájához, ill. a modern kapitalizmus amerikai formáinak a megértéséhez pl. újra meg újra visszatért¹¹ és a berni egyetemen sikeresen befejezett posztgraduális tanulmányait /1910/ is e tárgykörbe vágó doktori értekezéssel¹² zárta le.

A modern kapitalizmus és a munkásmozgalom történelmi szerepének a megértése terén kifejlett munkásságát